

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 7 § i lagen om begränsning av användningen av indexvillkor

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om begränsning av användningen av indexvillkor förlängs med tre år, dvs. till utgången av 2012.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2010.

MOTIVERING

1 Nuläge och föreslagna ändringar

1.1 Indexvillkorlagstiftningens nuläge

I Finland iakttas i fråga om avtal gällande penningfordringar i regel principen om nominellt värde, varvid man inte beaktar sådana förändringar i penningvärdet som inträffar mellan den tidpunkt då förpliktelsen uppkommer och den tidpunkt då den infrias. Det allmänna penningvärdet förändras på grund av inflationen, och pengarnas realvärde minskar.

På grund av penningvärdets instabilitet har man velat avvika från principen om nominellt värde. Genom användning av indexvillkor kan betalningsskyldigheten justeras i enlighet med växlingarna i penningvärdet. I detta syfte har man gjort upp avtalsvillkor som bundit penningfordringar till penningrealvärdet. Sådana avtalsvillkor var vanliga från slutet av 1920-talet ända tills lagen om tryggnad av den ekonomiska utvecklingen under åren 1968—1969 (207/1968), den s.k. stabiliseringslagen, gavs. Då avvecklades det utbredda systemet med indexbindning, eftersom man var rädd för att systemet skulle leda till en ny inflationsperiod efter devalveringen 1967. Regleringen av indexbindningar har sedermera fortgått. Regleringen har genomförts genom flera olika författningar av olika rang, vilka har givits för en bestämd tid. Bestämmelser om användningen av indexvillkor finns för närvarande i lagen om begränsning

av användningen av indexvillkor (1195/2000), nedan indexvillkorlagen. Enligt lagen om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 2005—2007 (1397/2004) fick ett indexvillkor som ingår i det förhandlingsresultat som arbetsmarknadsparterna undertecknat den 29 november 2004 och i det inkomstpolitiska avtal som har slutits i överensstämmelse därmed tas in i arbets- och tjänstekollektivavtal. Enligt lagens 1 § var det förbjudet att ta in andra indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtal. Lagen var i kraft från den 1 januari 2005 till den 30 september 2007.

Till exempel underhållsbidrag och pensioner har sedan länge varit indexbundna med stöd av lag. Användningen av indexvillkor har motiverats med sociala synpunkter och med kravet på rättvisa och skälighet, varvid en central princip har varit att förändringar i penningvärdet inte i alltför hög grad får påverka den ursprungliga jämvikten i prestationerna.

Enligt 1 § 1 mom. i indexvillkorlagen är det förbjudet att i avtal ta in indexvillkor som grundar sig på förändringar i något index som anger prisers, löners, andra inkomsters eller andra kostnaders utveckling, eller annan därmed jämförbar bindning, om inte något annat följer av lag. Förbudet gäller endast avtal, varigenom det är tillåtet att ta in indexvillkor t.ex. i testamente, bolagsordning eller domstolsutslag. I paragrafens 2 mom. finns en förteckning över de villkor som enligt in-

dexvillkorslagen är tillåtna. Exempelvis med stöd av 2 mom. 1 punkten är ett sådant villkor tillåtet enligt vilket priset på en tillgång eller en del därav bestäms enligt det pris som ska betalas för tillgången eller för sådana förnödenheter eller tillverkningsmaterial eller tillverkningsämnen som använts i denna, om avtalsparten inte har en betydande möjlighet att inverka på detta pris. Med nämnda pris som avtalsparterna inte har en betydande möjlighet att inverka på avses det faktiska pris som betalas för en tillgång, en förnödenhet, tillverkningsmaterial eller tillverkningsämnen som levereras av en tredje person. Därför borde t.ex. ett anskaffningsavtal innehålla tillräckligt specificerade uppgifter om den utomstående leverantörens andel för att denna lag ska kunna tillämpas. I 2 § i indexvillkorslagen räknas upp undantag från huvudregeln i 1 § 1 mom. Till exempel enligt 2 § 6 punkten tillämpas indexvillkorslagen inte på avtal som gäller försäljning till utlandet av varor eller tjänster, anskaffning av varor eller tjänster från utlandet eller internationell penning- eller fraktmarknad eller som annars är av internationell natur, även om finsk lag annars ska tillämpas på avtalen. Som ett sådant avtal av internationell natur kan inte anses ett avtal där bägge avtalsparterna är finländska. Således är det i regel förbjudet att ta in indexvillkor i t.ex. avtal mellan en finländsk exportör och denna exportörs finländska underleverantör. Enbart medverkan av en utländsk avtalspart är inte tillräckligt, utan det krävs också att avtalet avser förflyttning av en vara eller en tjänst till eller från landet och inte konsumtion eller återförsäljning av varan eller tjänsten i Finland.

Från ingången av 2007 har det varit tillåtet att ta in indexvillkor också i avtal om leverans av fjärrkyla och ånga (2 § 3 punkten) samt i serviceavtal som gäller färjetrafik och som har ingåtts för minst tre år (2 § 15 punkten).

Enligt 3 § 1 mom. i indexvillkorslagen kan genom förordning av statsrådet bestämmas att ett indexvillkor får tas in i ett byggnadsentreprenadavtal som ingås sedan förordningen trätt i kraft och för vilket entreprenadtiden är minst 12 månader. Med stöd av paragrafen i fråga har statsrådets förordning om

användningen av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal (1288/2000) givits.

Det har inte bestämts att verksamhet som strider mot indexvillkorslagen är straffbar, men enligt lagens 5 § är ett indexvillkor som strider mot lagen eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den ogiltigt.

1.2 Praxis

Enligt 4 § 1 mom. i indexvillkorslagen kan genom förordning av statsrådet bestämmas att indexvillkor även i andra fall än de som nämns i 3 § får tas in i avtal av visst slag som efter att förordningen har trätt i kraft ingås för minst ett år och som inte kan sägas upp att upphöra tidigare. Med stöd av 4 § har inga förordningar givits av statsrådet. Enligt 6 § utfärdas närmare bestämmelser om verkställigheten av lagen vid behov genom förordning av statsrådet. Inte heller med stöd av 6 § har några förordningar givits av statsrådet.

Enligt 4 § 2 mom. i indexvillkorslagen kan finansministeriet på ansökan tillåta att ett indexvillkor som det har godkänt tas in i ett enskilt avtal eller i flera, på ett standardavtal baserade avtal, oberoende av giltighetstiden, om det finns grundad anledning därtill. Antalet ansökningar som anhängiggjorts 2000—2008 har varierat mellan 4 och 49 ansökningar per år. Fram till början av september har det år 2009 lämnats in sammanlagt 13 ansökningar till finansministeriet.

1.3 Behovet av att förlänga giltighetstiden för indexvillkorlagstiftningen

Tidigare har det ansetts nödvändigt att förbjuda indexvillkor närmast eftersom utbredda system med bindningar har ansetts inverka menligt på inflationsbenägenheten i samhällsekonomin. Indexvillkorslagens betydelse i förhållande till dess ekonomisk-politiska mål är dock i dagens läge inte längre lika entydig. Något tydligt samband mellan lagen och inflationen har inte kunnat påvisas, utan lagens ekonomisk-politiska betydelse har framför allt när det gäller konsekvenserna för inflationen på längre sikt i hög grad byggt på antaganden.

I och med att Finland anslöt sig till euroområdet har den ekonomisk-politiska miljön

förändrats. Anpassningen till en gemensam valuta förutsätter att konkurrenskraften bibehålls i alla lägen, eftersom det är mycket svårt att korrigera misstag i efterskott. Därför kan inflationen i Finland inte kännbart och på lång sikt ligga ovanför den genomsnittliga nivån inom euroområdet utan att konkurrenskraften äventyras. Så är också ett lågt inflationsmål allmänt accepterat i samhället; t.ex. i lönebildningen och avtalsverksamheten har detta varit ett centralt fokus redan i över tio års tid. Samtidigt är det fortfarande möjligt att en omfattande användning av indexvillkor för sin del skulle främja spridningen av inflationstryck som föranleds av exempelvis yttre störningar. I det nuvarande världsekonomiska läget bör man undvika åtgärder som kan göra ekonomin mera instabil. Därför är det motiverat att lagens giltighetstid förlängs med ytterligare tre år, dvs. till utgången av 2012.

Från näringslivets sida har det framförts att begränsningarna i användningen av indexvillkor ökar transaktionskostnaderna för avtalen. När indexvillkor inte kan tas in i avtal måste avtalen göras upp för en kort tid för att man vid behov ska kunna justera priserna, eller också för man regelbundet förhandlingar om prisjustering utgående från avtalsklausulerna. Att inte förnya lagen skulle enligt synpunkter från näringslivets sida också stödja EU:s och Finlands nationella projekt för en effektivare reglering och minskande av företagens administrativa börda.

2 Propositionens konsekvenser

En ekonomisk-politisk lag av det slag som den nu föreslagna ändringen av indexvillkorslagen är av samhällsekonomisk betydelse

med tanke på bekämpandet av inflationen samt då det gäller att anpassa samhällsekonomin till yttre störningar. Lagens ekonomiska konsekvenser kan dock inte uppskattas exakt, och de är delvis beroende av t.ex. samhällsekonomin internationella verksamhetsmiljö. Den föreslagna lagen inverkar inte direkt på beloppet av statens inkomster eller utgifter.

3 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid finansministeriet. Utlåtanden om utkastet till proposition har begärts av Finlands Bank, Statistikcentralen, Statens ekonomiska forskningscentral, AKAVA rf, Finlands näringsliv rf, Centralhandelskammaren, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Finlands Kommunförbund och Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf.

4 Närmare bestämmelser

Statsrådets förordning om användningen av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal gäller till utgången av 2009. Förordningens giltighetstid bör ändras i enlighet med ändringen i indexvillkorslagen.

5 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2010. På avtal som har ingåtts innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***Lag****om ändring av 7 § i lagen om begränsning av användningen av indexvillkor**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 december 2000 om begränsning av användningen av indexvillkor
(1195/2000) 7 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1059/2006, som följer:

7 §

Giltighet

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001
och gäller till utgången av 2012.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.
På avtal som har ingåtts innan denna lag
träder i kraft tillämpas de bestämmelser som
gäller vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 16 oktober 2009

Republikens President**TARJA HALONEN***Finansminister Jyrki Katainen*

*Bilaga
Parallelltext*

Lag

om ändring av 7 § i lagen om begränsning av användningen av indexvillkor

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 december 2000 om begränsning av användningen av indexvillkor
(1195/2000) 7 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1059/2006, som följer:

Gällande lydelse

7 §

Giltighet

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001
och gäller till utgången av 2009.

Föreslagen lydelse

7 §

Giltighet

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001
och gäller till utgången av 2012.

*Denna lag träder i kraft den 1 januari
2010.*

*På avtal som har ingåtts innan denna lag
träder i kraft tillämpas de bestämmelser som
gäller vid ikraftträdand.*
